

DĚTSKÉ HRŮ

(Obrázek z dětského života na venkově)

NA VENKOVĚ, JAK ZNÁMO, NEMOHOU SE LIDÉ s dětmi tak obírat, jak to u zámožnějších měšťanů a pánů způsob. Tu není chův, guvernanteček a informátorů, kteří by je oblékali, pozor na ně dávali, s nimi hráli a v mravech a způsobech je cvičili. V zimě ještě zbude rodičům tolik času, aby se na ně ohlíželi, jak ale nastane práce v polích, tu se odevzdají starším dětem mladší na starost, přitom musejí buď stavení, buď dobytek hlídat; proto však jim přece zůstane dost chvíle k zábavám, které si mohou zřídit, jak samy chtějí. Hry jejich neřídí nikdo, jednomu napadne to, druhému ono, a tak hrajou rok od roku ony dávné, obvyklé hry, jež hrávali již praotcové jejich a jež se vždy mladší děti od starších naučí – leč jestli se v důvtipné hlavě nová hra zrodí. Těch drahých, skvostných a důmyslných hraček, jež vidíváme u dětí panských, dílem pro ukrácení chvíle, dílem pro zbystření se rozumu, těch na vesnici nevidět. Tu a tam u zámožnějšího sedláka na peci v koutku má dcerka sedět panenku, kterou jí matka z jarmarku přinesla, aby se učila na ní šít, na malinkém červeném stolku stojí hlíněné nádobičko, v němž se strojí hostiny při pannině svatbě, a na malém ložičku jsou modré poduštičky vystlány. Tu a tam za okny vidět papírového Mikuláše, černého kominíka a bílého beránka, a když se v letě neb v jeseni poutníci z pouti byli vrátili, tu bývá také vidět chlapce po vsi běhat s červenými trubkami a píšťalkami; některý zase má pověšený na knoflíku bubínek a tluče do něho dřevcem, co na cestě našel, protože babička, která mu ho přinesla, nevěděla, že musí k němu také paličky koupit. Ale tatík mu je udělá. Jiný zase táhne za sebou

grošového koně, který se mu kácí se strany na stranu, a opět jiný chlubí se kudlou, která má střenku červeně malovanou. Děvčata zase dívají se po boku, jak jim nové mošinky budou slušet, až s nimi půjdou do školy, a malé děti pochutnávají si na perníkových beráncích a košíčkách. Takové dni bývají ale jen jednou, nanejvýše dvakrát do roka, kde se jim podobného dárku dostane.

Na podzim nastane jim škola; po škole rády matky děvčata volají k své ruce, neb ku kolébce, a peří drát – jestli děvče na přeslici dosáhne, musí se učit cucky přepřádat. Která prý přadlena dovede upříst rovnou nit z cucky, ta že pak dovede příst i hedvábí, říkají. – Chlapci bývají také přidržováni k menším pracím, loučky drát, košatinky plést, provazy pomoct soukat otci – někdy na děti pozor dávat, jenže chlapci nemívají velké stálosti při práci, jakmile příhodnou chvílku zočí, jako pára zmizí z dveří a hned s drakem za humna, a v zimě klouzat se neb sáňkovat. – V neděli ale mají volno; tu si pak děvče vystrojí panenku, jde s ní na táčky, aneb si pozve družky k sobě, a na peci slaví se hlučná svatba i křtiny, také se přitom tancuje. Pak se hraje „na zlatý prsten“ – „na prodávání másla“ – jsou-li chlapci přítomni, prodává se po másle – oves, hraje se „na chudého vandrovníka“ – „na to, co lítá“ aneb si „posílají truhlice“, samé to hry, ku kterým není třeba mnoho místnosti. Když je hry omrzí, vyženou se chlapci na náves, děvčata pomalu courají za nimi, třebas i na klouzačky. Některá se dovede klouzat jak chlapec, některou musí vést, a mnohá si dá ruce pod zástěrku a jen se dívá; když jim ale chlapci nabídnou, že je povozí na sáňkách, to se žádná nezdráhá, ačkoliv napřed vědí, že budou nejednou do sněhu svrženy. Když pak jsou hodně přemrzlé, veženou se do sednic, posedají do kolečka ne daleko staré babičky neb přadleny a žadoní o pohádky.

„No, počkejte, tedy vám budu povídat, poslouvejte,“

řekne babička a začne: „Povídám, povídám povídačku, že pes spolkl otěračku! Povídám, povídám druhou, že teče voda struhou! – Povídám“ – Při počátku byly oči všech na ni opřeny, a jak začala, se jim zakaboní, a rozmrzeně přetrhují další povídání. „Oh, tu my dávno známe,“ křičí, „cožpak je do ní, nějakou jinou!“ – Není zbylí, babička musí povídat. Povídá „o kočičím sněmu“ – „o pernikové chaloupce“ – „o odřené koze“ – a děti, ač to již kolikráte slyšely, přece upjatě poslouchají, jako by jim byly nové. – Také napadne někdy otci neb některému strejčkovi, že jim dává „hádat“ – a to ony již napřed vědí, že všechno uhádnou. „Jaký to soudek bez obručí a dvojí víno v něm?“ řekne tatík. – „Vejde, vejde!“ křičí jeden přes druhého. – „No, dobře; počkejte dále; *Sedí pán na střeše*“ – „To je dým!“ – křičí všickni, nedočkajíce ani další výpovědi. – „Vyť všechno víte; tedy jinou: „*Co na střeše neshnije?*“ – Děti mlčí, až Jirka vykřikne: „*Díra!*“ „No, uhodls,“ řekne tatík, „nyní ale hádejte to: „*Jaká blecha vyleze na strop?*“ – Děti hádají veliká, malá, ale matka přišeptává cosi malému děvčeti, co u ní sedí, do ucha, a to volá: „*Černá, černá!*“ – Děti se vymlouvají, že to mohla Manča snadno uhádnout, když jí to maminka řekla. – „Ještě vám dám jednu hádku, a pak dost, dejte pozor: „*Za sto roků kolik udělá vrabec kroků?*“ hádejte!“ – „Oh je, kdo by to spočítal;“ diví se děti, „za sto roků kolik kroků!“ – ani nechtějí přemýšlet, vědouce napřed, že to neuhádnou. – „No, tedy jděte zítra na dvůr a spočítejte, mnoho-li kroků udělá vrabec za chvílku – ale kroků“ – napovídá tatík. – „Já vím, já vím!“ vyskočí jeden chlapec, a když se vítězoslavně po všech podíval a na stůl si trochu zabubnoval, zvolá: „*Žádný* – vrabec nedělá kroky, on skáče!“ – „No, když umíš tak dobře louskat, zasloužíš výlupek,“ řekne oráč, „ne ale co se dává holí – takovýto!“ – a sáhna do kapsy, podá chlapci hrst lískových ořechů, výlupek. On je v jeseni nasbíral v lese

a má je schovány na půdě v seně, a v zimě dělá s nimi vzácnosti – jak děvčata říkají, když jim nechce dát na zálusk.

Takto uběhnou neděle i všední dny, a dětem se přece hry nezevšední, ani nemají dlouhé chvíle. – A jakých pak krásných svátků bývá přes zimu, na něž se kolik neděl napřed těší! – *Mikuláš naděluje* dary i metly – pak je *Štědrý večer a koleda* – nato *chodí tři králové*, pak pekou mámy šišky, chasa strojí *masopust*, a když se *pochová* po ostatcích, chodí se s *Dorotou*. Půst uběhne, *smrt se vynese* ze vsi, léto se přinese do vsi, s červenými vejci, žlutými mazanci, je *dynovačka*, a než se kdo naděje, jaro tu.

„Kdy je lepší, jako z jara,
zelení se v poli tráva;
v poli, v poli, v políčku,
tomu mému srdéčku“ –

zpívá si chasa vesele. Pastva nastane, škola přestane a jiné radovánky děti očekávají. Tu je orání, setí, a chlapec, malý územek jen, musí otci pohánět; za to ho posadí otec, když jedou domů, na koně, a když se umí dobře držet, smí s koňmi večer i na brod. – Když se chystají brambory k sázení, ukáže se také dětem, jak mají očka vykrajovat, a při sázení dělají důlky. – Jak nastane senoseč a dítě hrábě unese, musí pomáhat, obracet i hrabat. Pak se zase brambory okopávají; děvčata musí chodit plét len i mák, a tak se pomalu přiberou žně, kde mnohdy jen dětem na starost se dá stavení se vším všudy. Po žních klidí se otava a konečně zelí se sklízí a nakládá, a kposledu se brambory dobývají, při čemž děti podběrají, ohně dělají a dobývačům brambory pekou. – Mezi tím časem musí se do lesa pro dříví a pro stlaní na zimu. V sadě musí se housenky sbírat, hlídat, ovoce česat, sušit a vařit povidla, při čemž děti pomáhají, třebaš je nevolal. – Děvčata musejí pomoci

len i plét, trhat i prostírat a na bělidlech musejí plátno polévat, k tomu se chlapci nevolají. – Jak se začnou housátka rodit, musejí děvčata na kopřivky, musejí s nimi na pastvu i na vodu, a na jejich starosti ponechány jsou stáda hus od jara až do zimy, i v neděli musejí s nimi na pastvu, jakož i chlapci zase rožní dobytek pásat musejí. – Mají práce dost, ale přitom i mnoho radosti, jak v domě, tak v lese, v zahradě i na poli. – A jaká to radost na pastvě, tam se to nejlépe hraje. Stáda jejich, pernatá i rožní, svorně se okolo nich pasou, a ony provádějí uprostřed svoje hry, někdy všechny v jedno, někdy každé pohlaví zvlášť, buď že hra již dle toho, buď že se chasa nepohodne. Tu jsou hry společné na *slepou bábu*, na *hastrmana*, na *bílé husy*, na *pasačku*, na *vlčka*, na *barvy* a na jiné rozličné. Aneb si chlapci vzpomenu hrát na vojáky; – hned si nařežou z křovin u potoka, neb je-li nablízku les, hole místo pušek, děvčata upletou jim z jitrocele neb sítí čepice vysoké, špičaté, jedna sundá s hrdla červený šátek na praporek, jiné zase odváží kalouny od pasu, by generál a důstojníci odznaky měli – a tak se dá vojsko na pochod při zpěvu a pískání na vrbové píšťalky, nebo bubnu nemají. Děvčata se chvíli na ně dívají, ale znelíbí se jim ta hra, hrajou si raději na *žmukačku*, aneb se vezmou za ruce a pustí se do tance; ty, co netancují, jim zpívají. Ke každému tanci je spolu i píseň. A jakých ony tanců neznají! Divokou káču – hrozivou – kalamajku – hulána – ruchadlo – furianta – a mnoho jiných ještě. Bujné vojsko ale v svévoli přizve se na tancující útokem a rozpláší jich kolo, až se děvčata rozhněvají a hned svoje kalouny a šátek nazpět žádají. – „Pojďte, děvčata, nechme ty rozpustilce,“ obrátí se jedna, a druhé jdou za ní stranou, kde se pasou husy; tam si sednou a hrajou si s kaménky na *chytanku* nebo *lapačku*. – „Když vy s námi nemáte, my s vámi také nemáme!“ – volají za nimi chlapci a jeden navrhne, aby se hrálo „na

špačka“ – aneb, jak někde říkají, „dotýčka“. Když je špaček omrzí, *pouštějí ptáky* do povětří, t. j. tenké, ploché kaménky si vyberou a do výše vymrštují; který nejvýše vyletí, to byl skřivánek, který se nemotorně rozpřáhne, že mu kámen někam do křovin zaletí, smějou se mu: „Pustils straku na vrbu“; jestli se děvčata k tomu přimíchají a spolu házejí, těm se dokonce vysmějou, poněvadž málokterá tak vyhodit dovede jako oni; spíše se jim daří, když se hází kamenem do jistého cíle, *do terče*, že ho trefí, což také oblíbená hra chlapců.

Vyrazení však, o něž se děvčata s chlapci nedělí, jsou přerozličná jejich tělocvičná pohybování; když se jeden na hlavu postaví, druhý kotrmelce převrací, třetí kola v povětří točí a na děvčata volají: „Že to nedokážete!“ tu jim jednohlasně přisvědčí, že ne, odstoupnou stranou a obdivují jejich kunšty. Líbí se jim to, a někdy samy pobízejí: „Chlapci, chytte se, který kterého!“ – To si nedají chlapci dvakrát říkat; plijou hned do dlaní a očmi vybízí jeden druhého: „Který kterého?“ – A tu si vstoupnou jeden proti druhému jako kohouti a chytí se okolo pasu; je-li jeden slabší neb nemotornější, leží hned na zemi, a taký zápas nestojí za podívání, ale když chytne rovný rovného, to je podívání! Křížkujou se, přehybují se na oba boky jako vrbové proutky, tváře jim hoří, oči svítí, div že se do sebe nezakousnou, tak jsou rozsataněni. Děvčata dodávají chuti: „Pažte se, chlapci, pažte se, který kterého!“ – Chlapci, kteří neberou podílu, křičí na jednoho: „Podraz ho, Jiříku!“, na druhého: „O zem, o zem s ním, Tondo!“ – Když ale konečně jeden podlehne, tu se mu nevysmějou, jako třebaš tomu, který sotvaže se ho dotkne, již leží, ale oběma se dostane zaslouženého uznání. – Někdy *hází se míčem*, jindy si zase usmyslí běhat *o závod*. – Na kus cesty od stanoviště zapíchne se tyč neb hůl co znamení cíle, k němuž se jedním pohnutím určeného stanoviště chlapci

rozběhnou; který je nejdřív u cíle, ten dostane cenu vítězství. Obyčejně dají k tomu děvčata buď jablko neb homolku, vdolek, co právě při ruce a co by chlapcům milé bylo. – A kterak jim chutná svačina, jest-li blízko pastviště stará paseka neb les, kde bývají jahodiště neb borůvky i také ostružiny; darmo mají a mnohem chutnější, čehož sobě ve městech děti draze kupují. Někdy se také vyskytne v poli třešně plánka; a tu se pak s vrabci dělí. Děvčata ovšem vysoko lézt se bojí, a když se pak s útrpností na dolení otrhané již a vyšší třešněmi obsypané větve dívají, tu jim škrabou chlapci mrkvičku: „Hečte, čište, nemůžete nahorů, ale my se nyní najíme dost!“

„My neumíme tak lézt, jako vy, hodte nám nějakou!“ prosí děvčata. – „Co nám dáte?“ – smlouvají chlapci. – „My nic nemáme, ale budeme za vás pást, abyste se mohli jít koupat.“ – „Hm, to my se vás neprosíme; proto ale vám přec hodíme třešně“ – řeknou velikomyslně a hupky jeden za druhým obejmou strom, hbitě nahorů se vyšplíhá a s větve na větev skáčou jako veverka. – „No, házejte!“ volají děvčata, když dlouho nic nepadá. – „No, jenom dočkejte, až se najíme my,“ zní odpověď shůry. – Po chvíli, když děvčata opět tváře toužebně vzhůru zdvihají a zástěrky nastavují, zašumí to mezi větvemi a hrstě třešní padnou jim přímo na nos, až se jim v očích začerní. Chlapci se nahoře smějou a děvčata dole bručí a sbírají třešně po trávě. Po druhé bývají ostražitější. – Ani když pršky je na pastvě překvapí, není jim zle o zábavu; krov se vždy nějaký najde, a schoulení při sobě dávají si hádky nebo si povídají pohádky, *posílají si truhlice*, hrajou na „*suda, licha*“, a když nic už nevědí, dívají se, jak hezky ten dešť padá, smějou se husám, jak se po očku vzhůru dívají a jak dlouho vydrží na jedné noze stát. Některý to hned také zkouší, ale nepodaří se mu to. – Po dešti mohou se pak dělat na struhách mlejnký aneb hatě stavět.

Přijde večer; děvčata seženou každá svoje husky do hromádek, chlapci svolají stádo a jde se pomalu domů. – „Dej mi jahody (dej mi také pár oříšků)!“ – prosí ty, co byly doma, jestli vidí, že ten neb onen cos takového si přináší. „Vždyť je to pro vás,“ řeknou někteří a dají, co přinesli, ale u mnohých se již z mládí pozná, že nebudou od nich psi s koláčkami běhat – nedají nic. – Když pak stáda odevzdají starším a večeri, hrneček mléka a krajíc chleba nebo cos jiného snědí, vyběhnou si ještě na náves. Stranou tam je hromada písku a hliniště, tam si hrály celého půldne druhé děti, co doma byly; u hliniště je lavička a na ní stojí těch nejrozmanitějších věcí: hrnečky, mísky, panenky, dětátka, chaloupky, buchy a Bůh ví čeho, všecko z hlíny uděláno a na slunci osušeno. Veliká hromada písku je rozryta jako od mravenců, celý den se v ní batolily malé děti a větší dělaly průkopy, jeskyně, hrady a mosty, veliké vrchy a podle nich cestičky, a zelené větvičky nastrkaly všude místo lesů. Chlubí se ostatním, jak si to pěkně vystavěly, a tu přiskočí jeden z chlapců a jedním máchnutím všecko jim to sesuje, aby měly prý druhý den co stavět. Někteří se za ním pustí a tak se ještě chvíli honí a laškují, až se odzvoní klekání a matky volají, aby šly na svoje hnízdečka spat, že musejí záhy vstát. Jen o Štědrý večer, první máj, když lítají čarodějnice, o sv. Janu Křtiteli, kdy se ohně pálí, a o posvícení, to bývá i ta malá chasa dlouho do noci vzhůru, jindy ale záhy do lože, záhy s lože – říká se.

Krásné jsou bílé vánoce, červené velkonoce, zelené letnice (také je zovou svátky zelené, poněvadž se o nich stavení vně i vnitř břízovím a jedlovím zdobí) – ale zlaté je posvícení jen. Na to se těší ze všech letních svátků děti nejvíc; dobře bývá i při *obžinkách*, ale lépe než o posvícení není nikdy. Nové šaty, plné ošítky koláčů a tři dni při muzice po návsi tancovat! – O posvícení ani na pastvě

nezůstanou; děvčátka vyženou husy na louku, poručí je Pánu Bohu a pospíchají domů, kde je veselosti plné kouty. – Při takovýchto zábavách a pracích uplyne vesnické mládeži dětinský věk. – Obyčejně děti jedné rostvy i v pozdějších letech, zvláště žijou-li pospol, v upřímném družstvu zůstávají, muži i ženy. Když pak jednoho z nich smrt odvolá, tu si druzí připomínají ony doby, kdy vespolně pásávali a rostli, připomínají nebožtíka dobré i zlé vlastnosti, co a jak se jim kde s nimi přihodilo, počítají se, kolik jich ještě zůstalo, a vzpomínají i na ty, co mezi nimi bývali a nejsou, co buď na vojnu, buď do škol přišli, buď jinými okolnostmi nuceni z kruhu domácího se vymkli. „To jsou páni, ti by se za nás nyní styděli, snad již ani nevzpomenou, ani po nás nevzdechnou!“ – myslí si o nich. – Pán nepán, každý má v srdci svém skrytý kouteček, z něhož zaznívá hlas tak líbezný a sladký, že se mu nižádná hudba nevyrovná; v tichých chvílích slyšán bývá ten jemný, nejčistší tón, při jehož dotknutí se duše zachvěje; tisícero lahodných, sladkých melodií se v něm ozývá a anděl nevinnosti a lásky z něho kyne! – Ó *mladosti*, ty nejkrásnější poesie celého života, kdož by na tebe nevzpomínal! – Pán, nepán, každý má svoje tiché chvíle – kde se po tobě ohlíží, kde zatouží po tvém štěstí, tvých radostech, tvé nevinnosti! – Kdo slastí tvých nezakusil, nemá sladkých těch upomínek, a kdo ti brání kochati se v nevinných zábavách tvých, ten navždy sluj ukrutníkem!